

מגילה נקראת ב"א, ב, ג, י"ד וט"ו

1. משנה מסכת מגילה פרק א

משנה א: מגילה נקראת באחד עשר בשלשה עשר בארבעה עשר בחמשה עשר לא פחות ולא יותר כרכין המוקפין חומה מימות יהושע בן נון קורין בחמשה עשר כפרים ועירות גדולות קורין בארבעה עשר אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה.

2. חידושים וביאורים לרבי מלובביץ חלק ב סימן יב אות ב

מאחר שקריאת המגילה ב"א ב"ב ב"ג בי"ג אינה אלא קולא ותקנתא דרבנן, בזמנים מסויימים לאנשים מסויימים, למח מתחיל במשנה לבאר את זמני קריאת המגילה ב"א"א ולא בעיקר הזמן דקריאת המגילה- ב"יד ובט"ו: אינן שזהו סדר הימים בחודש- אבל הרי במשנה מבאר את הלכות קיום המצוה- א"כ יותר היה לו להביא בתחילה את עיקר הקיום ואח"כ את הקולא וכו'. ובפרט שהיה יכול לומר סדר הימים, אלא זמן המאוחר אל המוקדם: "מגילה נקראת בט"ו ב"יד ב"ג ב"ב וב"א- והרי זה באמת הסדר בהמשך המשנה, כשפורש את הזמנים "כרכין המוקפין חומה וכו' קורין בט"ו, כפרים ועירות גדולות קורין ב"יד, ואח"כ מפרש במשנה כתי מקדימין ליום הכניסה. גם צריך להבין- כמו שהקשו המפרשים: למח נקט הלשון "מגילה נקראת" ולא כמ"ש בכ"מ "קורין את המגילה".

מה הם שאלותיו של הרבי מלובביץ על המשנה?

3. ה"ר"ן על ה"ר"ף מסכת מגילה דף א עמוד א

ויש כאן שאלה מה ראו אנשי כנסת הגדולה לחלוק מצוה זו לימים חלוקים ולקבוע יום מיוחד לפרוים ויום מיוחד לכרכים מה שאין כן בשאר מצות שהרי התורה אמרה תורה אחת ומשפט אחד.

מדוע זו בעיה לקבוע יומיים לפרוים?

4. ה"ר"ן על ה"ר"ף מסכת מגילה דף א עמוד א

יש לומר שמפני שהיהודים היושבים בערי הפרוות והיהודים אשר בשושן לא נחו מאויביהם ביום אחד שהרי היהודים הפרוים נחו בארבעה עשר והיהודים אשר בשושן נחו בחמשה עשר ועשו מאליהם כל אחד ביום מנוחתו משתה ושמחה לפיכך כשקבעו עליהם יום טוב לדורות קבעוהו לכל א' ביום שנה בו וחשו בו הכרכים המוקפים חומה לשושן [שהיא מוקפת חומה] מפני שבה היה עיקר הנס.

5. חידושים וביאורים לרבי מלובביץ חלק ב סימן יב אות ג

(בסגנון אחר: קריאת המגילה ב"א וכו', אינן שסיבתה היא תקנה להגברא; אבל ע"י נפעל גם בחפצא (קריאת המגילה)) שזה נעשה (בשייכות לבני הכפרים) זמן של קריאת המגילה, כשקורין את המגילה אז, הנה לא זו בלבד שבני הכפרים מקיימים מצוה (קריאת מגילה) המוטלת עליהם, אלא גם מגילה נקראת- קיום קריאת המגילה כדבעי וכמובן גם ממ"ש בגמרא ש"אנשי כנה"ג" "בימי מרדכי ואסתר" שתקנו את מצות קריאת המגילה, הם גופא תיקנו (ביחד עם זה) את כל הזמנים. וזהו הלשון "מגילה נקראת" לא "קורין את המגילה" ומתחיל מ"א ב"ב ו"ג, קריאת המגילה בימים אלו הוא (לא רק ענין של "קורין את המגילה" דין והיתר) במעשה וקיום המצוה שמצד הגברא, אלא "מגילה נקראת" (מבלי להזכיר את הקורא, הגברא)- זהו זמן קריאתה של המגילה. יתירה מזו: ממ"ש בגמרא אנשי כנסת הגדולה רמזו את הזמנים במגילה- "ליקיים את ימי הפרוים האלה בזמניהם- זמנים הרבה תיקנו להם" נמצא, שלא זו בלבד שימי י"א י"ב ו"ג הם זמנים של קריאת המגילה, אלא שהקריאה בזמנים אלה היא (בעיקרה) שווה לימי י"ד וט"ו (הם נכללים כולם יחד ב"זמניהם") הם אינם זמן ע"י של תשלומין (או "זמנים אחרים") אלא הם כמו עצם הזמן (ב"יד וט"ו).

כיצד מגדיר הרבי מלובביץ את ימי הקריאה - י"א י"ב ו"ג?

6. חידושים וביאורים לרבי מלובביץ חלק ב סימן יב אות ד

זו שבקריאת המגילה מצינו ענין ה-שגם הימים, שבעצם (כמפורש בקרא) אינה זמן הקריאה, נעשים לזמן של קריאת המגילה- יש לומר הטעם בזה, כי כל הענין של המגילה, בין כתיבתה ובין קריאתה, הוא באופן כזה: כתיבת המגילה לא היתה בדומה להכתיבה דשאר ספרי תורה שבכתב- נביאים וכתובים ועכו"כ חמשה חומשי תורה, שהכתיבה (ע"י משח רבנו וכו') היתה מתכתחילה בציווי ה', מהש"א"כ כתיבת המגילה היתה ע"י בקשת אסתר "כתבוני לדורות"; וכמ"ש בגמרא החכמים, אנשי כנסת הגדולה היו אצל שקו"ט ודעות בזה וכו', (ועד"ו) גם בנוגע לעצם היו"ט זפורים וקריאת המגילה, שגם זה ע"י בקשת אסתר "קבעוני לדורות" ושקו"ט ודעות של חכמים (בוה) * שקו"ט - שקלא וטריא *

מהו הטעם לחלוקת ימי הקריאה ולתוספת ימי הקריאה? העזר במקורות הבאים.

7. מצות הראיה (לרב קוק זצ"ל) סימן תרפ"ח

א) בטעם חילוק המוקמות בכלל בין המוקפין לעירות וכפרים, נ"ל ע"י הרמב"ם בפ"ב מה' ממונים שמכלל כל תוספי הוא שלא יקבעו חכמים דברים כשלה תורה, ומתוך כך ראו חכמים לעשות חיכר במצוה דדבריהם, יחי ניכר שאינו מן התורה, בזה שבמצות התורה לא מצינו הבדל וחילוק מוקמות רק משפט אחד יחי לכם משפט השוה לכולם, וכאן שנראה כעין חוספת עדי"ת, כדאמרינן מ"ח נביאים וז' נביאות עמדו לישראל וכולם לא חוספו עמשי"כ בתורה כ"א נקרא (די"ז), משו"ח קבעו הדבר להורות כ"א משתנה הוא לפי המקום, ולפי הצורך בכפרים. ואולי היינו טעמא דחנוכה, דשמו בה חילוקים בין חובה למחזרין ומחזרין מן המחזרין, כ"ז כדי שלא יהי שו"ב ממש לשל תורה, שבה חקה אחת ומשפט אחד. ונראין הדברים שאנשי כנה"ג ראו ישנאת ה' חיתת זאת שלא תהי בזה חקה אחת, דומה לשל תורה, במה שעלה בידם לאחר יו"ט דשושן, ונמלא ראו שאין מספיק לחלק רק שושן משאר עירות, דא"כ במשך הזמן אם לא ידורו ישראלים בשושן אז יבטל ההיכר ויהי כהוספת ע"ד תורה, וכיוון שהערה מין השמים בא לחם ע"י שושן חכירו שרצון השי"ת הוא שיהיו הערים הנחלקות דומות לשושן באיזה צד, וזה פשוט שכאשר רצו לחלק בין מקום למקום עשו כעין תורה, וכיוון שמצינו בתורה חילוקי דינים בין ערים הפזורות למוקפים, ע"כ גם בזה כיוון שהזקקו לחלק בין מקום למקום חלקו בדבר שמצינו חילוק בתורה.

שאין לח קבע של תורה

8. שם נוסמאל שמות פורים

ולפי האמור יובן שגם לדורות תיקנו שיהיו הפרוים בזמנים חלוקים ולאסור של זה בזה, לחרות שכל ישראל מקבלים זה מזה והם כאיש אחד חברים אעפ"י שנראים כחלוקים, מה גם כשחם מפורים בגלויות וארצות שונות ששינוי האורים והאקלימים גורמים שינוי וחילוק, כ"י"ב באמת אינם חלוקים, כמו שימי הפרוים וראים חלוקים ומ"י"ב אינם חלוקים ונאסר של זה בזה.

9. חידושי הריטב"א מסכת מגילה דף ב עמוד א

ואומר מורי נר"ו דודאי טעמא דמלתא משום דכל מידי דהוה מדרבנן סמכו לה אדין תורה כל מה דאפשר, וכדחזינן בסתם יינם דרבנן דגזרו בה משום בנותיהן שאסרוהו בהנאה החליטו איסורו לעולם כענין יין נסך ודאי דאורייתא, משא"כ בפתן ושמןן ובישוליהן שאסרו אף משום בנותיהן וכדמוכח בדוכתיה וכדברירטא התם (ע"ז כ"ט), והכא נמי כיון שהוצרכו נמי לחלק בין מוקפין חומה לעיריות ומצאו שיש חילוק לענין בית בבתי ערי חומה בין מוקפין חומה לבין מוקפין חומה, אתו אנשי כנה"ל וסמכו תקנתם לאותו דין תורה, ומה להלן מוקפין חומה מימות יהושע בן נון שהוא תחלת קיבוץ ארץ ישראל אף זו מוקפין חומה מימות יהושע בן נון, וזהו ג"כ מה שאמר בירושלמי כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל אף על פי שחרבה עדיין מצוות שלה חשובות בעינינו.

ימה מחדש הריטב"א בהבנת תקנת ימי קריאת המגילה? העזר במקור הבא.

10. קנבץ שיעורים לר"י אלחנן וסרמן הי"ד (ביצה דף ד עמוד ב)

היינו משום שדבכל תקנות וגזירות חכמים צריך שני דברים, (א) איזה טעם היה להם לתקן ולגזור. (ב) אפילו אם יש טעם שצריך לגזור אבל כלל גדול, מילתא דליכא דוכתא בדאורייתא לא מתקני רבנן, ולעולם הן מסמיכין גזרותיהן לאיזה דין דאורייתא.

ימדוע תלו חז"ל את התקנה דוקא ביסוד החומה? העזר במקורות הבאים.

11. שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ח

אלו ישראל העלו חומה מבבל לא חרב בית המקדש בההיא שעתא פעם שנית.

12. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ד עמוד א

כדנתיא: עד יעבר עמך ה' עד יעבר עמך ה' - זו ביאה ראשונה, עד יעבר עם זו קניית - זו ביאה שניה; מכאן אמרו חכמים: ראויים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה להם בימי יהושע בן נון, אלא שגרם החטא. **רש"י מסכת ברכות דף ד עמוד א**
ביאה ראשונה - שבאו בימי יהושע.
ביאה שנייה - כשעלו מגלות בבל בימי עזרא.
ראויים היו ליעשות להם נס - לבוא ביד רמה.
אלא שגרם החטא - ולא הלכו אלא ברשות כורש, וכל ימי מלכי פרס נשתעבדו להם, לכורש ולאחשורוש ולדריוש האחרון.

13. מהר"ל אור חדש עמ' ר"ט

אבל זמני שמחה הם בט"ו לחודש שאז הירח מלא אורה, ומפני כי יותר ראוי שהימים שהם הנחה ביום ט"ו לכך קבעו בכרכים שהם דומים לשושן מוקפת חומה מיהושע בן נון שיהיה להם יום י"ד ויום ט"ו שזה מורה על הנחה גמורה, ולא היה די שיהיה זה בשושן לבד כי מה נחשב עיר אחד בכל העולם. ולכך קבעו שכל הכרכים שהם דומים לשושן יהיו כמו שושן. ואפשר לומר כי בשביל כך בקשה אסתר מן המלך שיתן לה עוד י"ד כדי שתהיה ההנחה ביום ט"ו שהוא ראוי לזה מצד עצמו. ועוד יש לך לדעת כי מן הראוי גם כן שתהיה ההנחה ויום טוב ליהודים ביום ט"ו שאז הירח מלא אורה, רק שאין כרכים שיש להם חומה וכפרים שאין להם חומה שוים, כי הכפרים הם דומים לירח כאשר הוא ביום י"ד, כי יום י"ד עדיין אין גבול לירח שהרי עדיין מוסיף והולך עד ט"ו, רק הכפרים שאין להם גדר וגבול והם דומים לירח כאשר הוא ביום י"ד, שאין לו גדר עדיין וגבול ולכך הנחת הכפרים ביום י"ד, אבל יושבי כרכים שיש להן גדר וגבול הוא החומה שהוא גדר וגבול לכרך כי עד כאן הוא הכרך ולכך הם דומים ליום ט"ו שבו שנים ט"ו יש גדר וגבול לאור הירח ולכך יושבי כרכים הנחה שמחשה שלהם ביום ט"ו שהו יש גבול וגדר לאורה כי עד כאן הוא בא ולא יותר ועל כל פנים ראוי שיהיה השמחה וי"ט כאשר הירח הוא מלא אור וראוי היה שיהיה בט"ו אל הכל שבו לאורה אור רק שאין דומה יום ט"ו שהו יש לאור הירח גבול וגדר וזה דומה ליושבי כרכים שיש להם גדר עד כאן הוא העיר.

14. שם משמואל שמות פורים

יש להתבונן בזה ששלשה זמנים חלוקים לענין מקרא מגילה כפרים ועיריות ומוקפין. ונראה עפ"ם שהגדנו תמול ששליטת עמלק היתה בגוף בנפש ובשכל, וכאשר נהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם נשתלמו ישראל בשלשה אלה. ועי"כ תקנו לעומתם שלשה זמנים אלו, מוקפין כנגד השכל, שהשכל הוא מגדיר ומגביל את האדם שיהי לו מעצור לרוחו, וכמ"ש בשלמה המעי"ה (מל"א ה') ויתן אלקים חכמה לשלמה וגו' כחול, ובמדרש (ריש פי חקת) מה חול גדר לים כך היתה חכמה גזורה לשלמה, עיריות מלשון התעוררות שהיא בנפש, כפרים הוא בגוף ובשיה"ש (זו י"ג) לכה דודי נצא השדה נלינה בכפרים, וברש"י אמרה כנסיי רבשי"ע אל תדינינו כיושבי כרכים שיש בהם גול ועריות אלא כיושבי פרוזות שהם בעלי אומנות ועוסקים בתורה מתוך הדחק, וברש"י עירובין (כ"א ב) נצא השדה בני באגא ועובדי אדמה ועוסקים בתורה מתוך דוחק, עכ"ל, אם כן יושבי כפרים שהם בעלי עבודה מתיחסים לגוף; ולפי האמור מיושבת קושית הראשונים מה ראו אנשי כנה"ג לחלק את קריאת המגילה לזמנים חלוקים, והתורה אמרה משפט אחד. ולהני"ל י"ל שבוה מורים אשר כל חלק וחלק מישראל, אפי' אותם שאין להם אלא העשי' לבדה, נמי יש בהם שבת, ואילו היו כולם ביום אחד לא היתה נראית מעלתם בפ"ע, וזה עצמו המקרא שבשיה"ש הני"ל לכה דודי נצא השדה וגו' שם אתן את דודי לך, פירש"י שם אראך את כבודי ואת גדלי שבת בני ובנותי עכ"ל, היינו בני ובנותי שהם קטנים ועדיין אינם אלא בחי' גוף נמי יש בהם שבת.

יכיצד מבאר השם משמואל את טעם חילוק המקומות והזמנים?

15. ימי הקריאה/עיונים במסכת מגילה- הרב ישי ויצמן

אם נבקש להגדיר את ימי "מגילה נקראת", נמצא שהמגילה נקראת בחמשת הימים שאחר י" לחודש עד לשיא בנין הלבנה בט"ו בו. ונראה שימי בנין הלבנה מתחלקים לשני חלקים: האחד, עשרת הימים הראשונים, והשני, חמשת הימים שאחריהם. ניתן ללמוד על חלוקה זו מביאור האר"י לימי חודש תשרי(שער הכוונות, ענין סוכות, דרוש ג') שבעשרת הימים הראשונים ננסרת רחל, ובסופם נעשית פרוצוף בפני"ע, שייכול לעמוד בפ"פ עם ז"א. אמנם עדיין חסרים בה אורות החסדים, ואת ההשלמה הזאת היא מקבלת בחמשת הימים שמי"א ועד ט"ו. מתוך שבנין הלבנה מתחדש בכל חודש, נראה שניתן ללמוד מכאן על מבנה החודש בכלל. נראה שהיחס בין עשרת הימים לחמשת הימים, הוא כבין תושב"כ לתושב"ע, הי' נכרא עולם הבא וכמוהו התושב"כ שבאה מלמעלה, ממקור עליון, ומוכתבת על המציאות. ובה' נכרא עוה"ז, ש"חיי עולם" שבו הם שורש תושב"ע. ניתן להגדיר, שבנין הלבנה מורכב משני חלקים: עצם הבנין, מאין ליש והשלמת הבנין. המגילה נקראת הימים בהם הבנין כבר קיים אלא שיש להשלימו כתכונת תושב"ע שבאה להמשיך ולהשלים את עיקר בנין התורה המסוים בתושב"כ.